

Europa, de bat a bat

XAVIER FILELLA

ASSAIG

Alfred Bosch, *Europa sense embuts. Carta a un amic africà*. Columna. Barcelona, 2003.

Diversos autors, *Europa, SA. La influència de las multinacionales en la construcción de la UE*. Icària. Barcelona, 2002.

En els últims anys s'ha parlat reiteradament dels nous reptes de la Unió Europea i també del seus nombrosos déficits. Qüestions que abasten des de la necessària reorganització de la seva estructura i la falta d'una política exterior comuna fins a la mateixa ampliació cap al centre i l'est del continent. Entre tots aquests reptes, hi ha dues qüestions que afecten especialment els ciutadans. D'una banda, la indefinició de la pròpia identitat europea i, de l'altra, la imposició de les decisions econòmiques sobre les decisions polítiques. Dues qüestions que, en certa manera, conflueixen en el déficit de democràcia de les institucions i en el que alguns analistes han descrit com un cert cansament de l'europeïtat.

Els llibres que ressenyem coincideixen a presentar un seguit d'arguments a aquest debat. Alfred Bosch, autor, entre altres volums, de *Nelson Mandela, l'últim home-déu* i *La via africana*, ofereix, amb un llenguatge planer adreçat al públic en general, una visió gens oficial de l'Europa del segle XXI. El llibre, estructurat com un conjunt de cartes dirigides a un amic imaginari, el nigerià Olu, ens permet reflexionar sobre la nostra identitat, tot establint un diàleg amb els veïns africans. Amb estil i objectius ben diferents s'expressen els autors d'*Europa, SA*, un llibre que ve a denunciar la intromissió de les empreses multinacionals en la construcció de la Unió Europea.

El mirall africà i la consciència ciutadana són els referents respectius que prenen com a punt de partida els autors d'*Europa sense embuts* i *Europa, SA*. En el primer d'aquests volums, Alfred Bosch ofereix un retrat sobre la identitat europea que abasta des de la nostra recent història col·lectiva fins a la nostra actitud davant la mort, la religió o la família. L'assagista, amb una expressió ben viva que arribarà fàcilment al lector, s'hi diu la seva sobre temes tan diversos com el nostre egoisme, la disjuntiva entre

L'africanista i narrador Alfred Bosch

materialisme i humanisme que singularitza el nostre continent i els tòpics sobre la identitat d'Europa i els europeus que no són veritat, però tampoc del tot mentida.

La senzilla, però eficaç, narrativa de Bosch contrasta amb el dens rigor documental de Belén Balanyà, Ann Doherty, Olivier Hoedeman, Adam Ma'anit i Erik Wesselius, autors d'*Europa, SA* i membres del Corporate Europe Observatory, amb seu a Amsterdam. En aquest volum els autors condensen més de sis anys d'investigació dedicats a aclarir les activitats i influències dels grups de pressió de la in-

dústria. Els autors, que constaten la influència de les multinacionals en el caràcter neoliberal de la legislació i les polítiques empreses per la Unió Europea, denuncien les múltiples connivències entre els comissaris europeus i les elits empresarials que, no gensmenys, han aconseguit la seva institucionalització com a assessors de la mateixa Comissió Europea. És el cas de la poc coneguda European Roundtable of Industrialists, grup compost per quaranta magnats de les grans multinacionals europees que ha donat suport al procés d'unificació. Els autors detallen la

implicació dels *lobbys* industrials en la conformació del mercat únic i l'expansió a l'est, així com la influència en la desregulació del mercat laboral, la potenciació de la bi-

oindústria o l'adopció de polítiques de transport energèticament insostenibles. O també, per evidenciar-ho en casos ben concrets, en la dimissió el 1999 del ministre d'Economia alemany Oskar Lafontaine, després d'intentar introduir una reforma fiscal progressista, que va portar el setmanari *Die Zeit* a preguntar-se sobre qui governa la República.

Més enllà dels casos concrets, respecte als quals cada lector podrà apuntar, seguint el seu propi parer, alguna divergència, l'encert d'*Europa, SA* és posar de manifest el greu déficit democràtic que deslegitima a hores d'ara el projecte de construcció europea. Certament, com exposen els membres del Corporate Europe Observatory, la centralització del poder a Brussel·les i la prioritat de les decisions econòmiques, juntament amb el poc pes del Parlament Europeu, defineixen un escenari d'allunyament entre les institucions i els ciutadans que caldria saber reconduir.

NARRATIVA

Apuleu, *L'ase d'or*. Empúries. Barcelona, 2003.

D'entre tot el que es publica, de tant en tant emergeixen noves edicions de clàssics. Aquest és un fet que no ens hauria de sorprendre perquè demostra una bona salut literària de la llengua, tant per la qualitat de les obres, com pel fet de presentar-les en edicions atractives i vendibles. Tot i que amb lentitud, anem traient la pols a aquestes obres i veiem, que amb tot el llustre, llueixen molt més que moltes de les d'avui en dia. I no és cap *boutade*, ni cap estirabot, és un fet que meravella. Ens fa adonar que totes les coses veritablement profundes ja van ser dites pels grecs, els llatins, Shakespeare, Tolstoi o Dostoievski. I fa que la resta sigui un intent, misteriós i fascinant, de tornar a repetir-les i d'intentar aportar-hi un nou enfocament, on es pot ésser brillant, però ja mai original. Quan creiem que engendrem grans idees, cal mirar pel retrovisor de la història i adonar-se que la veritable modernitat resta en l'essència dels

clàssics, obres que porten uns quants segles a les solapes i que conserven un esperit que perviu per sobre del temps.

EXPECTATIVES

Això amb les coses profundes, però i les que fan entretenir i riure? Quan el llibre que estàs disposat a llegir, com ara *L'ase d'or*, comença amb l'advertiment del narrador que t'ho passaràs bé, et sorprens i et tornes més exigent amb el que estàs disposat a llegir, ja que esperes que es compleixin les expectatives. L'humor i l'entreteniment sempre han estat les germanetes lletges però simpàtiques de la gran literatura, i ens oblidem que fer riure i distreure és una de les funcions elementals de la literatura, de la bona i de la dolenta, i que també hi ha clàssics que fan riure, que fan pensar i que entretenen sense semblar *démodes* o fora de temps. Aquest és el cas de *L'ase d'or*.

El seu autor, Apuleu (segle II) va ser un personatge popular a la seva època, conegut i

respectat. De família rica, va mostrar aviat una gran curiositat pel saber i va començar a viatjar. Primer, de la seva Cartago natal a Atenes, on va adquirir una cultura molt variada, fruit del seu esperit inquiet, orientada en gran part cap als postulats de la nova sofística. Després, a Roma, per tornar de nou a Cartago, on fixa la seva residència definitiva i rep el reconeixement com a brillant conferenciant. Ens arriba d'ell una imatge de gran observador, de persona oberta a l'espectacle, als costums del passat i del present, als detalls pintorescos i a les anècdotes de tot tipus, a qui els enigmes, les ciències i la màgia li ocupaven bona part de les seves inquietuds. D'entre la seva abundant obra, destaca *L'ase d'or*, coneguda originalment com *Les metamorfosis* i que és l'única novel·la de la literatura llatina que ens ha arribat sencera. Amb el temps, *L'ase d'or* ha esdevingut un prototip de novel·la autobiogràfica que es centra en la formació moral d'un home. La

novel·la, excel·lentment traduïda per Joan Bellés, narra en onze llibres el viatge per Grècia del jove Luci, que es veu convertit en ase per les arts una mica maldestres de l'hostalera que l'acull. Des d'aquest moment, i aportant la visió que té des del seu nou estatus, realitzarà, a través de la vida reservada als animals, i sempre mantenint l'esperit crític, una brillant observació del comportament humà. Les peripècies són múltiples i no hi ha moment per a l'avorritament. En el seu periple es veu al servei de les més variades hosts, passant per un grup de sacerdots, un jardiner, un moliner, un soldat, un pastisser o un cuiner, fins a recuperar, finalment, la seva aparença humana gràcies a la deessa Isis.

AVENTURES

L'autor demostra amb les narracions un gran amor pel saber, per les rondalles i pels contes. Les aventures que ens explica són fascinants i ofereixen un model de realisme

molt captivador, basant-se en un estil molt oral i àgil. Les històries s'encavalquen i expliquen els fets més nimis sense manies narratives ni censura. Tant podem trobar-nos el pixum, com els genitals, com la fetor d'algú. El ritme és frenètic i hi ha molta acció. Punt i a part mereix el llenguatge, que, sense deixar de ser virtuós, artificial i rebuscat, aconsegueix ser sempre molt expressiu.

Un dels punts més destacables, tal com s'atreveia a avisar-nos l'autor, és l'entreteniment en estat pur: la por, l'eroticisme, la comicitat. L'humor que destil·la és innegable, a voltes escatològic, d'altres vegades més fi. Hi ha escenes còmiques que són absolutament delirants, com ara la de l'intent de suïcidi amb la sogra. Llegint-les, un té la impressió que serien dignes del més genuí *slapstick*. I és que fer riure ve d'antic.

Un cop més, la lectura dels clàssics ens fa vibrar i tocar de peus a terra. Pensar i riure poden unir-se en un mateix gest, i amb la lectura de llibres com aquest és possible. Realment, el món està ple d'ases, només cal fer un cop d'ull per la finestra. Però estiguen convençuts que ases com aquests només poden viure a la imaginació dels grans autors.